

В. О. Кирилів

ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

У статті розглядаються основні вимоги до знань, умінь, функцій, якими повинен опанувати сучасний педагог. Виходячи із тісних зв'язків педагогічної науки з іншими науками про людину, знання і вміння педагога поділені на загальнопедагогічні, психологічні, соціологічні, історичні, юридичні, економічні, філологічні, культурологічні та власне педагогічні.

До основних загальнопедагогічних знань віднесено: знання методів педагогічного керування дитячою діяльністю в різних типах навчально-виховних закладів та дитячих осередках; основ культурно-дозвілєвої діяльності; сучасного стану підліткових та молодіжних угруповань, рухів, організацій, їхньої ролі, місця і впливу на особистість дитини; основних державних документів з питань розвитку освіти і виховання; основ сімейного виховання, родинної педагогіки.

Для успішної організації своєї діяльності педагогу потрібні не тільки знання, а й уміння. До нових загальнопедагогічних умінь провідних суб'єктів педагогічного впливу належать: уміння використовувати сучасні освітні технології; впливати на організацію цінних видів суспільної, трудової і дозвілєвої діяльності.

Знання і вміння педагога реалізуються в конкретних функціях. Серед сучасних науковців існують різні підходи до визначення функцій педагогічної діяльності. Одним із перших спробу класифікувати педагогічні функції в цілому зробив В. Сидоров. Вчений поділив їх на два класи: базисні та спеціальні. До базисних він відніс: діагностичну (оціночну), прогностичну та перетворюючу. Спеціальні функції, за переконанням автора, складаються з комунікативної, організаторської, правозахисної, превентивної, психотерапевтичної, рекламно-пропагандистської, соціально-педагогічної і соціально-економічної.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель, знання, вміння, функції, вимоги.

В статье рассматриваются основные требования к знаниям, умениям, функциям, которыми должен овладеть современный педагог. Исходя из тесных связей педагогической науки с другими науками о человеке, знания и умения педагога разделены на общепедагогические, психологические, социологические, исторические, юридические, экономические, филологические, культурологические и собственно педагогические.

К основным общепедагогическим знаниям отнесены: знание методов педагогического управления детской деятельностью в различных типах учебно-воспитательных заведений и детских центрах; основ культурно-досуговой деятельности; современного состояния подростковых и молодежных группировок, движений, организаций, их роли, места и влияния на личность ребенка; основных государственных документов по вопросам развития образования и воспитания; основ семейного воспитания, семейной педагогики.

Для успешной организации своей деятельности педагогу нужны не только знания, но и умения. К новым общепедагогическим умениям ведущих субъектов педагогического воздействия относятся: умение использовать современные образовательные технологии; влиять на организацию ценных видов общественной, трудовой и досуговой деятельности.

Знания и умения педагога реализуются в конкретных функциях. Среди современных ученых существуют различные подходы к определению функций педагогической деятельности. Одним из первых попытку классифицировать педагогические функции в целом сделал В.

Сидоров. Учений розділив їх на два класи: базисні та спеціальні. К базисним він віднес: діагностичну (оціночну), прогностичну та перетворюючу. Спеціальні функції, по впевненню автора, складаються з комунікативної, організаторської, правозахисної, профілактичної, психотерапевтичної, рекламно-пропагандистської, соціально-педагогічної та соціально-економічної.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній вчитель, знання, вміння, функції, вимоги.

The article examines the basic requirements to knowledge, skills and functions a modern teacher should master. Taking into account close ties between pedagogy and other sciences which study a human being, teacher's knowledge and skills are divided into general pedagogical, psychological, sociological, historical, legal, economic, philological and cultural.

The basic pedagogical knowledge includes knowledge of methods of children's activities management in different types of educational institutions and children's organizations; knowledge of main features of leisure activities; knowledge of the current state of adolescent and youth groups, movements, organizations, and their role and impact on children; knowledge of state documents on the development of education and upbringing; knowledge of the essential principles of family upbringing and education.

For successful organization of the activity a teacher needs not only knowledge but also skills. Among new general pedagogical skills we can name: ability to use modern educational technologies; ability to influence on organization of social, working and leisure activities.

Knowledge and skills of modern teacher are being implemented in specific functions. Modern scholars have different approaches to defining the functions of educational activities. One of the first scientists who tried to classify pedagogical functions in general was V. Sidorov. The scientist divided them into two classes: basic and special. Basic functions are: diagnostic (assessment), predictive and transforming. Special functions according to the scientist's point of view are: communicative, organizational, human rights, preventive, psychological, advertising and propaganda, social-pedagogical and social-economic.

Keywords: professional training, future teacher, knowledge, skills, functions, requirements.

Постановка проблеми. Змістовна професійна підготовка майбутнього вчителя є одним із найбільш актуальних завдань педагогічної освіти як України, так і більшості країн Європи. Так, у робочій програмі Європейської Комісії з питань освіти «Загальні європейські принципи компетентності та кваліфікацій вчителів» визначені провідні вимоги до знань та вмінь сучасного педагога та окреслено коло їх основних обов'язків.

Аналіз актуальних досліджень. Різні аспекти педагогічної діяльності вчителя взагалі та його професійної майстерності зокрема вивчали Є. Барбіна, В. Гриньова, І. Дичківська, І. Зязюн, О. Козлова, В. Кремень, Н. Кузьміна, В. Лозова, В. Маркова, Л. Мітіна, С. Подмазін, О. Попова, О. Романовська та ін.

Мета статті полягає в аналізі змісту професійної підготовки сучасного вчителя.

Виклад основного матеріалу. Аналіз праць науковців дозволяє сформулювати головну мету діяльності сучасного педагога, яка полягає в сприянні адаптації дитини в світі, допомозі їй у встановленні доброзичливих стосунків, усуненні дефіциту спілкування, сприянні в розв'язанні власних проблем.

Для ефективного розв'язання поставленої мети фахівцю з педагогічної роботи необхідно мати відповідні знання та вміння. Виходячи із тісних зв'язків

педагогічної науки з іншими науками про людину, знання і вміння педагога можна поділити на загальнопедагогічні, психологічні, соціологічні, історичні, юридичні, економічні, філологічні, культурологічні та власне педагогічні.

До загальнопедагогічних знань можна віднести: знання методів педагогічного керування дитячою діяльністю в різних типах навчально-виховних закладів та дитячих осередках; основ культурно-дозвіллевої діяльності; сучасного стану підліткових та молодіжних угруповань, рухів, організацій, їхньої ролі, місця і впливу на особистість дитини; основних державних документів з питань розвитку освіти і виховання; основ сімейного виховання, родинної педагогіки.

Обов'язкові психологічні знання майбутнього вчителя складаються як з нових (вивчення психології вільного часу; знання методів психопедагогічної діагностики розвитку дітей різного віку та їх оточення; методики діагностичного дослідження і розвитку особистості, групи, родини, середовища; знання теорії і методів психосоціальної оцінки та ін.), так і з уже відомих на попередніх етапах розвитку суспільства (знання загальних психологічних методик та методів).

Більш детальне вивчення науково-педагогічних джерел дозволяє дійти висновку, що на сучасному етапі особлива увага фахівцями приділялася визначенню соціологічних знань основного суб'єкта виховного впливу.

До нових соціологічних знань належать: знання про типологію, основні джерела виникнення та розвитку масових соціальних рухів, форми соціальних взаємодій, фактори соціального розвитку, типи і структура соціальних організацій; соціально-педагогічні, демографічні, екологічні особливості середовища, в якому організовується робота; функції державних і громадських інститутів; етичні та правові норми, що регулюють взаємини людини і суспільства, оточуючого середовища.

Високі вимоги ставляться і до історичних знань педагога, як от: знання основних історичних фактів, дат, подій та імен історичних діячів; розуміння ролі насильства та ненасильства в історії й людській поведінці; знання історії України та її місця в системі світової культури й цивілізації.

Позитивної оцінки заслуговує й повернення педагогічної практики до кращих наробітків попередніх років, зокрема, до обов'язкового знання основ правознавства. До вже відомих юридичних знань основних суб'єктів педагогічної діяльності можна віднести: знання про права і свободи людини та громадянина, їх реалізацію в різних сферах життєдіяльності; знання основ трудового законодавства, правил охорони праці та техніки безпеки. Новими знаннями з юридичних дисциплін учені вважають: знання основ української правової системи; організації та функціонування судових і правоохоронних органів; правових та морально-етичних норм у сфері професійної діяльності.

До нових знань сучасного фахівця з виховної роботи належать: культурологічні, філологічні й економічні відомості. Культурологічні знання педагога складаються із знань: про феномен культури, її роль у людській життєдіяльності; способи надбання, зберігання та передачі соціального досвіду; базисні цінності культури; форми і типи культур; основні культурно-

історичні центри та регіони світу, закономірності їх функціонування й розвитку; расові, етнічні та інші групи в суспільстві.

До обов'язкових економічних знань фахівця з педагогічної роботи належать: знання основ виробничих відносин і принципів управління з урахуванням технічних, фінансових та людських факторів, основних вчень у галузі соціально-економічних наук.

Філологічні знання педагога складаються із: вільного володіння державною мовою України, знання іноземної мови та правил мовного етикету.

До нових спеціальних знань основного суб'єкта виховного впливу можна віднести: розуміння теоретичних засад своєї професії; знання особливостей роботи в специфічному середовищі, родині та об'єднанні, групі і компанії; знання мети і завдань реалізації професійних функцій, сутності та соціального значення своєї професії.

Зрозуміло, що базові знання, які ставляться до фахівців з педагогічної роботи, вдосконалюються, змінюються та доповнюються разом із розвитком педагогічної науки, соціально-економічними та політичними зрушеннями, що відбуваються в суспільстві, а також у відповідності з вивченням та творчим використанням як зарубіжної, так і вітчизняної педагогічної спадщини.

Для успішної організації своєї діяльності педагогу потрібні не тільки знання, а й уміння. До нових загальнопедагогічних умінь провідних суб'єктів педагогічного впливу належать: уміння використовувати сучасні освітні технології; впливати на організацію цінних видів суспільної, трудової і дозвіллевої діяльності.

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел дозволяє виділити і психологічні вміння фахівця з педагогічної роботи. Це вміння володіти найпростішими способами психічної саморегуляції; виявляти шляхи подолання міжособистісних конфліктів; володіти психолого-корекційними та реабілітаційними методами впливу на дітей і молодь, які перебувають в кризовому стані та конфліктних ситуаціях.

Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що до обов'язкових соціологічних умінь суб'єктів педагогічної діяльності після тривалої перерви знову повертаються вміння користуватись соціологічними методами впливу на дитячу особистість; аналізувати конкретну соціальну ситуацію і поведінку людини в ній; створювати та розвивати відносини між людиною та її оточенням; проводити дослідження та робити висновки; використовувати діагностичні методики; аналізувати та програмувати діяльність у соціумі; збирати інформацію, оцінювати її, визначати проблему; планувати дії, давати оцінку результатів діяльності; здійснювати інтерв'ювання.

До нових умінь провідних суб'єктів виховної діяльності належать економічні, історичні, філологічні та культурологічні. Економічні вміння основного суб'єкту впливу можна звести до таких: вміння в загальних рисах аналізувати основні економічні події в своїй країні та за її межами; знаходити й використовувати інформацію, необхідну для орієнтування в основних поточних проблемах економіки.

Історичні вміння організатора педагогічної діяльності полягають у вмінні висловлювати та обґрунтовувати власну позицію з питань ціннісного ставлення до історичного минулого.

До культурологічних умінь фахівця з педагогічної роботи належать такі уміння: оцінювати досягнення культури на основі історичного контексту їх створення; бути здатним до діалогу як способу ставлення до культури і суспільства; набувати досвід опанування культурою.

До провідних філологічних умінь суб'єкта виховного впливу відносяться вміння: вести бесіду-діалог загального характеру іноземною мовою; читати літературу за спеціальністю без словника; складати анотації, реферати та ділові папери іноземною мовою.

Юридичні вміння педагога можна звести до традиційних (використання й укладання нормативних та правових документів стосовно майбутньої діяльності; вживання необхідних заходів щодо відновлення порушених прав) та нових (проведення юридичних консультацій з питань сім'ї та шлюбу, правової відповідальності неповнолітніх та деяких інших).

Взагалі, як слушно відмічає О. Захаренко, головне вміння людини, яка працює з дітьми, полягає в тому, щоб «бути чуйним і уважним до духовного життя дитини, залучати її до розв'язання таких завдань, де вона може проявити ініціативу, здібності» [5, с.83].

Знання і вміння педагога реалізуються в конкретних функціях. «В останнє десятиріччя, – пише Н. Бура, – в усьому світі суттєво змінилось розуміння функцій виховної роботи ... Зроблено акцент на захист людини в цілому, її інтересів, потреб у зв'язку зі зміною соціальних умов» [1, с.8].

Серед сучасних науковців існують різні підходи до визначення функцій педагогічної діяльності. Одним із перших спробу класифікувати педагогічні функції в цілому зробив В. Сидоров. Вчений поділив їх на два класи: базисні та спеціальні. До базисних він відніс: діагностичну (оціночну), прогностичну та перетворюючу. Спеціальні функції, за переконанням автора, складаються з комунікативної, організаторської, правозахисної, превентивної, психотерапевтичної, рекламно-пропагандистської, соціально-педагогічної і соціально-економічної [4].

Висновки і перспективи подальшого розвитку. Таким чином, на сучасному етапі розвитку суспільства розширюються суб'єкти педагогічного впливу, їх професійні знання, вміння і функції діяльності. Характерною особливістю даного періоду розвитку педагогічної науки є поступове врахування прогресивних наробітків організації виховної діяльності минулих років. До перспективної тематики подальшого наукового пошуку можна віднести питання порівняльного аналізу змісту, форм та методів професійної підготовки вчителя на різних етапах розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бурая Н. П. Соціальна робота. / Н. П. Бурая – Х.: Університет внутрішніх справ, 1996. – 101 с.
2. Профессия – помощь // Социальная защита. – 1993. – №9. – С. 64–66.

3. Профессия – помощь // Социальная защита. – 1993. – №7. – С. 60–64.
4. Український педагогічний словник / За ред. С. У. Гончаренка. – К.: Либідь, 1997. – 375 с.
5. Чубар Б.С. Письмо в будущее. / Б. С. Чубар – М.: Педагогика, 1988. – 136 с.
6. Шульман С. Психологической службе быть! / С. Шульман // Народное образование. – 1987. – №11. – С. 90–92.